

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.72>

УДК 658.1

*З. М. Тітенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5816-5519>*

*О. Л. Капля,
аспірант,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-6023-2869>*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

*Z. Titenko,
PhD in Economics, Associate Professor,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
O. Kaplia,
Postgraduate student,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

THEORETICAL BASICS OF THE MECHANISM OF MANAGEMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE

Стаття присвячена дослідженню та узагальненню наявних напрацювань науковців щодо дослідження різноманітних підходів щодо сутності фінансової стійкості підприємств. Питання підвищення рівня фінансової стійкості підприємств набуває все більшої актуальності і обумовлене наявністю значної кількості викликів що стоять перед підприємствами в сучасних економічних умовах. Розглянуто трактування категорії фінансова стійкість, як основа забезпечення їх фінансової безпеки. Основною метою дослідження визначено теоретичне обґрунтування сутності поняття фінансова стійкість підприємства на основі аналізу існуючих підходів. У процесі дослідження використовуються загальнонаукові методи наукового пізнання. Зокрема, використовуються наукові методи дослідження: діалектика, абстрактна логіка, аналіз і синтез структури системи. Було проаналізовані чинники внутрішнього і зовнішнього середовища що безпосередньо впливають на досліджувану категорію. В процесі дослідження визначено, що основне значення в забезпеченні фінансової стійкості підприємства є формування ефективного механізму його управління, що обґрунтування складових, що забезпечують захист його інтересів.

The article is devoted to the study and generalization of the available research of scientists regarding the study of various approaches to the essence of the financial stability of the enterprise. Attention is focused on the fact that the search for new approaches to the formulation of the essence of the financial stability of the enterprise is quite important, and is due to the presence of a significant number of challenges facing enterprises in modern economic conditions. They mainly depend on objective and subjective factors of the external and internal environment. The interpretation of the financial stability category as a component of financial security is considered. The hierarchical component was considered and it was determined that the financial stability of enterprises plays a leading role in ensuring the effective development of enterprises. The multiplicity

of approaches and definitions regarding the interpretation of the essence of the financial stability of the enterprise is highlighted and its detailing is carried out. The

he main goal of the research is the theoretical substantiation of the essence of the concept of financial stability of the enterprise based on the analysis of existing approaches. In the research process, general scientific methods of scientific knowledge are used. In particular, scientific research methods are used: dialectics, abstract logic, analysis and synthesis of the system structure.

In the process of research, it was determined that the main importance in ensuring the financial stability of the enterprise is the formation of its management mechanism, which involves determining the set of main elements that ensure the protection of its financial interests from various threats. The main elements of managing the mechanism of financial stability of the enterprise are outlined. It is substantiated that the formulation of definitions of the financial stability of the enterprise with the definition of certain main directions that determine the components of financial stability, in order to develop and implement the financial strategy of the enterprise, which will contribute to the achievement of the general goals of the enterprise.

Ключові слова: *фінансова стійкість, фінансова безпека, механізм управління, підприємства, фінансова рівновага.*

Keywords: *financial stability, financial security, management mechanism, enterprises, financial balance*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Первинною ланкою економіки усіх країн світу є підприємство. Саме воно виробляє продукцію, організовує робочі місця, створює додаткову вартість, що формує валовий національний продукт та багатство цілої країни. Тому є пряма залежність між ефективною діяльністю підприємства та станом економічного розвитку держави й рівня добробуту населення в цілому.

На сьогоднішній день значна кількість підприємств в Україні мають досить вагомі проблеми з фінансовою стійкістю, що характеризується браком оборотних коштів, незадовільною структурою капіталу, не платоспроможністю та збитковістю.

Фінансовому становищу необхідно присвячувати значну увагу, адже воно визначає конкурентоздатність і перспективи у діловому співробітництві підприємства, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів усіх членів фінансових взаємовідносин: як самої фірми, так і її партнерів. Саме регулярна оцінка фінансової стійкості підприємства та донесення інформації до персоналу, допоможе надалі забезпечити фінансову стійкість.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ.

Теоретичні та практичні аспекти аналізу та управління фінансовою стійкістю підприємств розглядалася в працях як зарубіжних так і вітчизняних економістів, таких як І.О. Бланка, М.Д. Білик, Р. Брейлі; А.В. Василенко, Л.А. Костирко, Дж. Кейнс, І.Г. Ловінська, Н.А. Мамонтова, О.А. Островська, А.М. Поддєрьогін, Р. А. Слав'юк, О.О. Терещенко, Ю.С. Цал-Цалко, Дж. Фрідмена та ін. Однак теоретичні основи механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, в сучасних умовах ведення господарської діяльності, в наукових роботах є недостатньо дослідженими.

МЕТА СТАТТІ

Дослідження сутності фінансової стійкості підприємств та вивчення факторів, що на неї впливають, обґрунтування необхідності формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах функціонування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз фінансового стану є актуальним рішенням у будь-який час кожному підприємству. Особливо в ринкових умовах необхідно оцінити конкурентоспроможність і фінансову стійкість фірми. Саме аналіз фінансової стійкості є першочерговим етапом оцінки його діяльності і економічного благополуччя, сигналізує про фінансову, поточну і інвестиційну діяльність

підприємства, включає інформацію для інвесторів, характеризує можливість фірми відповідати за своїми зобов'язаннями та збільшувати могутність фірми.

Стійкість це одна з основних характеристик поведінки відособленої, незалежно функціонуючої системи щодо зовнішнього середовища, у якому вона існує [1].

В науковій літературі існує безліч визначень щодо фінансової стійкості підприємств.

Зокрема, Голенко І.О. під фінансовою стійкістю, тобто позитивним фінансовим становищем підприємства, розуміє сукупність властивостей – інноваційної, організаційної, логістичної, фінансово-кредитної та виробничої діяльності з урахуванням їх взаємодії, а стійкість усього спектра ресурсного забезпечення, зростання кадрового й інтелектуального потенціалу, присутність інноваційного менеджменту [2].

Відомі вчені, представники школи економічного аналізу Косарева І. П. та Бут А.С. зазначали, що фінансова стійкість – це результат діяльності, який показує забезпеченість підприємства індивідуальними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, шляхи їх розміщення [3]. Дана економічна категорія має близький зв'язок з ефективністю виробництва, та із кінцевими результатами діяльності фірми.

Досить цікаве визначення пропонує Журавльова О.Є. «Фінансова стійкість підприємства – це спроможність суб'єкта господарювання функціонувати і удосконалюватися, втримувати рівновагу своїх пасивів і активів в мінливому внутрішньому й зовнішньому середовищі, що забезпечує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах дозволеного ступеня ризику» [4].

Фінансова стійкість завжди пов'язана з кредитоспроможністю. Саме кредитоспроможність показує, чи в повному обсязі й у визначені строки фірма розраховується з наявними кредитами, наскільки проявляється її можливість при необхідності мобілізувати грошові кошти з різних джерел на

затверджених умовах тощо [5]. Однак найвагоміше, чим характеризується кредитоспроможність, - це поточний економічний стан підприємства, а також прогнозовані можливості його зміни.

Безперечно, коли у підприємства протягом конкретного періоду спостерігається тенденція до зменшення рентабельності, то аналогічно і зменшується кредитоспроможність. Погіршення фінансового стану фірми, що є наслідком зниження рентабельності може спричинити дефіцит грошових засобів, що як правило супроводжується зменшенням платоспроможності й ліквідності.

В економічній літературі виділяють внутрішні та зовнішні чинники які мають вагомий вплив на фінансову стійкість.

Внутрішня стабільність підприємства прямо залежить від матеріально-ресурсного забезпечення та грошової структури виробництва, що характеризується стабільно високими економічними результатами діяльності.

Щодо зовнішньої стабільності, то вона перш за все залежить від умов в яких функціонує підприємство. Тому очевидно, що при оцінці зовнішньої стійкості, зі сторони підприємства, необхідно враховувати економічне середовище. Для регулювання зовнішньої стабільності застосовується макроекономічне регулювання ринкової економіки.

Прикладами зовнішніх чинників є: впевнене становище підприємства на ринку; високий ступінь матеріально-технічної оснащеності виробництва та використання передових технологій; встановленість економічних зв'язків із партнерами; забезпеченість кругообігу засобів виробництва; ефективність господарських та в цілому економічних операцій; незначний рівень ризику при виробничій і фінансовій діяльності [6].

Досвід провідних підприємств свідчить, що їхній стійкий розвиток відбувається при зміні, що відбуваються в економіці, конкурентоздатність товару і виробництва, інвестиційна активність, значна ліквідність і фінансова стабільність, впровадження інноваційних технологій у виробничий процес.

Аналіз фінансової стійкості підприємства дозволяє критично проаналізувати фінансові результати діяльності підприємства за певний проміжок часу, так і в динаміці – за кілька періодів, визначити шляхи ефективнішого використання фінансових ресурсів.

Завжди є актуальним пошук шляхів підвищення рівня фінансової стабільності підприємства. Для досягнення цієї мети в майбутньому необхідно обґрунтувати необхідний рівень фінансової стійкості та прагнути його досягти. Важливою передумовою по досягненню цієї мети є правильне визначення ступеня фінансової стійкості, оскільки необхідно врахувати такі значення які впливають на зміну, та вибрати методик, котра підходить для конкретного підприємства, особливо цю процедуру ускладнюють кризові явища, що виникають під час діяльності підприємства [7].

Цей вибір необхідно зробити кожному підприємству індивідуально. Проте потрібно врахувати, що від цього залежить функціональність підприємства, його ділова активність, рентабельність та інші значущі показники для підприємства. Варто зауважити, що занадто низький рівень фінансової стійкості призводить до неплатоспроможності фірми, а занадто високий до втрати майбутніх можливостей, також це супроводжується зайвими запасами та резервами, а відповідно й витратами на їх утримання, в майбутньому недоотримання прибутку та повільні темпи економічного розвитку.

Отже, необхідною умовою досягнення загальної фінансової стійкості є досягнення основного її елемента, а саме фінансової стійкості, котра базується перш за все на перевищенні доходів над витратами.

Фінансова стійкість показує конкретний стан його фінансових ресурсів і конкретний ступінь їхнього використання, за якого підприємство має можливість легко маневрувати грошовими коштами, здатне підтримувати безперервний процес виробництва та збуту продукції, а також покриття затрат на його розширення і оновлення.

На сьогоднішній день фінансовий стан багатьох вітчизняних підприємств є нестійким, причиною є як внутрішні фактори, так і зовнішні. Тому саме управління фінансовою стійкістю підприємств потребує особливої уваги в наш час. Проте, незважаючи на це, багато підприємців та менеджменту не усвідомлює всієї сили правильної організації.

Є очевидним, що управління підприємством це процес планування, управління, мотивації, контролю й регулювання дій працівників, постановки стратегічних цілей і тактичних планів підприємства, ухвалення управлінських рішень і їх реалізація [8].

Головною метою фінансового управління є ефективне забезпечення виконання поставлених цілей. Ефективне управління фінансами підприємства передбачає таку організацію роботи, яка дає змогу ефективно використовувати власні фінансові ресурси, залучати додаткові фінансові ресурси на найвигідніших умовах, інвестувати їх із найбільшою вигодою.

Сучасний етап розвитку підприємства ілюструє негативний вплив значної кількості факторів, серед яких нестабільність податкового законодавства, інфляційні процеси, посилення конкуренції, невизначеність та низький ступінь капіталізації фондового ринку, невисокий рівень інноваційної активності та інших факторів [9].

Недопущення або подолання негативного характеру таких чинників є основою стратегії вдосконалення підприємства.

Фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати свої активи і пасиви, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику [10].

Для забезпечення ефективного управління повинні бути дотримані наступні умови: усі елементи фінансового механізму повинні бути взаємопов'язаними, спрямовання дії всіх складових фінансового механізму, який забезпечує зацікавленість всіх суб'єктів фінансових взаємовідносин; зворотний зв'язок усіх елементів економічного механізму усіх вертикальних і

горизонтальних рівнів; своєчасність адаптації елементів фінансового механізму верхнього рівня на зміни, які здійснюються під впливом складових нижчого рівня [11]. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства є частиною загального управління підприємством, що забезпечує ефективний вплив на чинники, які формують загальний результат діяльності підприємства. Основною метою механізму забезпечення фінансової стабільності підприємств є досягнення фінансової безпеки та сталого їх функціонування і розвитку в поточному та майбутніх періодах.

В основі ефективної роботи будь-якого фінансового механізму лежить впорядковане, цілеспрямоване, взаємодоповнююче функціонування всіх елементів частин механізму [12]. Необхідно чітко окреслити головну мету, для реалізації якої використовується фінансовий механізм. Хід реалізації визначеної головної цілі механізму забезпечення фінансової стійкості фірм повинен бути спрямований на забезпечення таких основних задач, як формування ефективної структури капіталу з позиції реалізації можливостей ефективного розвитку в довгостроковому періоді; забезпечення платоспроможності та ліквідності підприємства, тобто можливості своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання; забезпечення найвищого рівня рентабельності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Проаналізувавши структуру механізму забезпечення фінансової стабільності підприємства (рис1), можемо виокремити основні напрями його вдосконалення:

- покращення ефективність управління власними оборотними коштами, які є найістотнішим фактором підвищення фінансової стійкості фірми.

Стратегічними цілями такого управління повинні слугувати: оптимізація обсягів, гарантування ліквідності балансу, прискорення оборотності.

– створення ефективної політики управління грошовими потоками, яка певною мірою залежить від забезпечення ефективного оперативного фінансового планування;

– створення комплексу фінансового контролінгу на підприємстві, до якого входить: визначення об'єкта контролінгу, окреслення видів і сфер контролінгу.

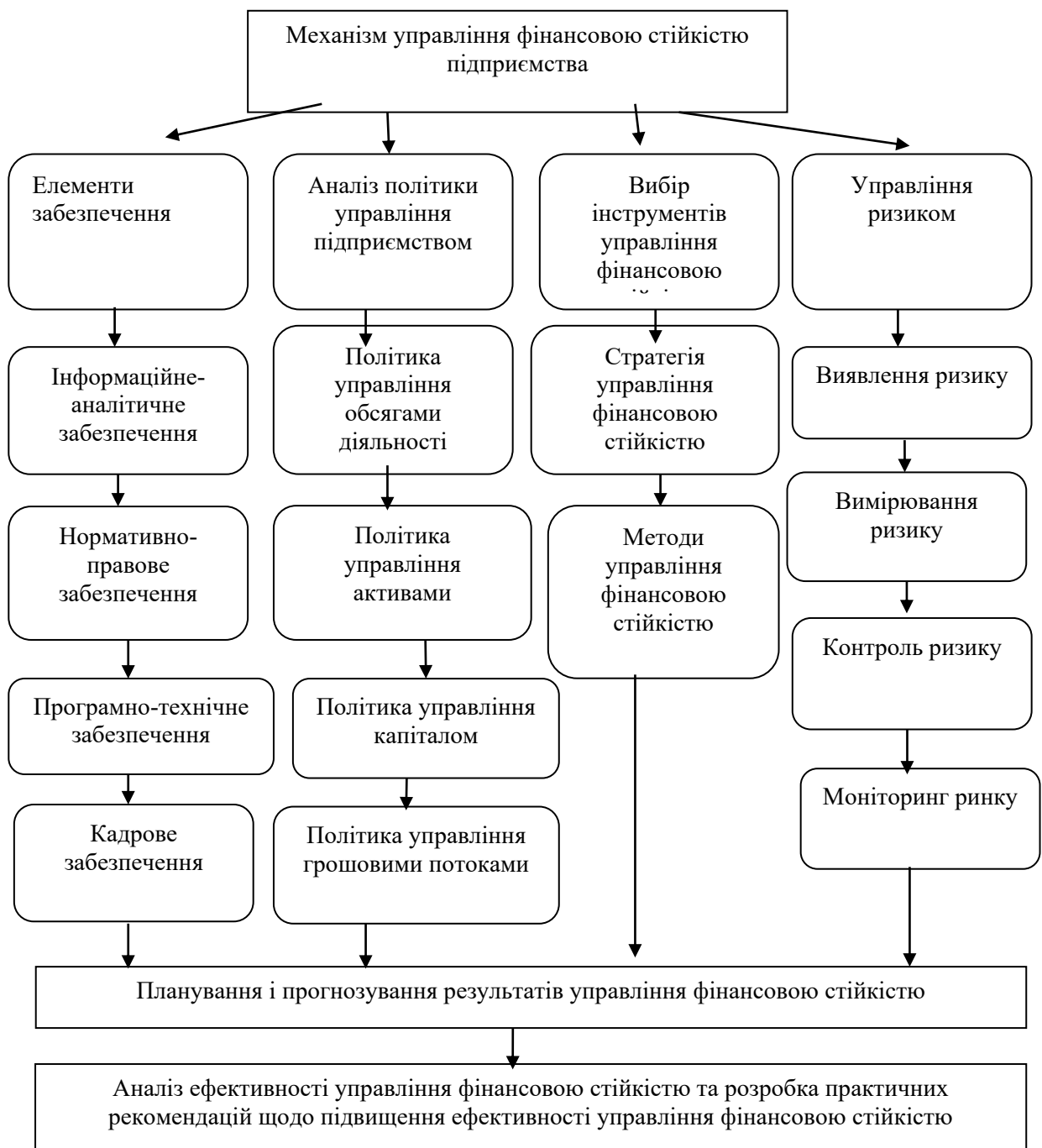

Рис.1 Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [11].

ВИСНОВКИ

Отже, фінансовий стан підприємства, його стійкість і стабільність залежать від ефективності виробничої, комерційної і фінансової діяльності. Ефективна реалізація виробничих та фінансових планів позитивно впливає на фінансове становище підприємства. Для відтворення фінансової стійкості підприємство повинно мати гнучку структуру капіталу, здатність організувати його рух таким чином, щоб забезпечити постійне перевищення надходжень над витратами з ціллю збереження платоспроможності і створення середовища для самофінансування. Стійкого фінансового становища досягають при: достатності власного капіталу; високій якості активів; достатньому рівні рентабельності з урахуванням операційних і фінансових небезпек; стабільних надходженнях від реалізації продукції та сприятливих умов для залучення позикових коштів. Підприємству також необхідно своєчасно виявляти зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на його фінансовий стан, здійснювати стратегічні та оперативні зміни для забезпечення фінансової стійкості. Отже, необхідно досліджувати способи управління фінансами підприємств й реалізовувати нові підходи, які дозволять забезпечити фінансову стійкість його діяльності.

Література

1. Белявов А. Т., Олійник А. В. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її зміцнення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 12 (22). С. 52-54
2. Голеско І.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2017. Вип. 30. С. 49-57.
3. Косарева І. П., Бут А.С. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 4. С. 678-682.
4. Журавльова О.Є. Фінансова стійкість підприємства: теорія і практика. *Формування ринкової економіки*. 2009. № 22. С. 52-59

5. Дзюбенко. О. М. Аналітичні показники оцінки фінансового потенціалу. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. С.22-23
6. О. С. Титаренко. Сутнісна характеристика фінансового стану підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2020. № 3 (54). С. 44-45.
7. Приймак І.І. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. №3(9). С.123-126
8. Василюк І. М. Необхідність аналізу фінансової стійкості підприємства задля забезпечення стабільності його функціонування. *Економічний аналіз*. 2019. №11(2). С. 36-37.
9. Головка О.Г. Сучасні проблеми та перспективи управління фінансовою стійкістю підприємства. *Харківський інститут банківської справи*. 2020. №5. С. 23-24.
10. Захарчук. М. І.. Фінансова стійкість підприємства в системі оцінки загрози банкрутства. *Вісник студентського наукового товариства "Ватра"*. 2017. № 31. С. 35-37.
11. Масленніков В.І. Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. С. 34-35.
12. Ладунка І.С. Шляхи покращення фінансового стану підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка і суспільство*. 2019. №5. С.44-45.

References

1. Belyavov, A. T. and Oliynyk, A. V. (2018), "Financial stability of the enterprise and ways to strengthen it", *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*, Vol. 12 (22), pp. 52-54
2. Golesco, I.O. (2017), "The economic essence of the financial stability of the enterprise", *Ekonomika transportnoho kompleksu*, Vol. 30, pp. 49-57.
3. Kosareva, I.P. and But, A.S. (2017), "The mechanism of managing the financial stability of the enterprise", *Molodyi vcheny*, Vol. 4, pp. 678-682.

4. Zhuravlyova, O.E. (2009), "Financial stability of the enterprise: theory and practice", *Formuvannia rynkovoï ekonomiky*, Vol. 22, pp. 52-59
5. Dzyubenko, O. M. (2019), "Analytical indicators of financial potential assessment", *Efektivna ekonomika*, Vol. 11, pp.22-23
6. Tytarenko, O. S. (2020), "Essential characteristics of the financial state of the enterprise", *Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, Vol. 3 (54), pp. 44-45.
7. Priymak, I.I. (2017), "Strategic analysis of the financial stability of the enterprise", *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, Vol. 3(9), pp.123-126
8. Vasylyuk, I.M. (2019), "The need to analyze the financial stability of the enterprise in order to ensure the stability of its functioning", *Ekonomichnyi analiz*, Vol. 11(2), pp. 36-37.
9. Golovko, O.G. (2020), "Modern problems and prospects of managing the financial stability of the enterprise", *Kharkivskyi instytut bankivskoi spravy*, Vol. 5, pp. 23-24.
10. Zakharchuk, M. I. (2017), "Financial stability of the enterprise in the system of assessing the threat of bankruptcy", *Visnyk studentskoho naukovoho tovarystva "Vatra"*, Vol. 31, pp. 35-37.
11. Maslennikov, V.I. (2018), "The mechanism of managing the financial stability of an industrial enterprise", *Efektivna ekonomika*, Vol. 1, pp. 34-35.
12. Ladunka, I.S. (2019), "Ways to improve the financial condition of enterprises in modern economic conditions", *Ekonomika i suspilstvo*, Vol. 5, pp. 44-45.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2024 р.